

Nr 10.

Ankom till riksdagens kansli den 24 februari 1914 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om dels ändring i lagen om förbud mot handels idkande under vissa tider av dygnet, dels ock meddelande av lagbestämmelser i syfte att på lämpligt sätt begränsa den tid å sön- och helgdagar, under vilken matvaru-, frukt- och blomsterbutiker må hållas öppna.

Närvarande: Herrar Pettersson i Södertälje, Lindhagen, af Ekenstam, Söderbergh*, Gezelius, Stårner, greve Lagerbjelke, Alexanderson, greve Spens, Dahl*, Jansson i Edsbäcken, Olsson i See*, Pettersson i Bjälbo, Rehn, Persson i Norrköping och Holmdahl.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Lagutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft dels två motioner, nr 38 i första kammaren, av herr *August Ljunggren*, och nr 184 i andra kammaren, av herr *E. Palmstierna*, om viss ändring i lagen om förbud mot handels idkande under vissa tider av dygnet, dels ock en likaledes av herr *August Ljunggren* inom första kammaren väckt motion, nr 39, om meddelande av lagbestämmelser i syfte att på lämpligt sätt begränsa den tid å sön- och helgdagar, under vilken matvaru-, frukt- och blomsterbutiker må hållas öppna.

Den av herr Ljunggren väckta motionen nr 38 är av följande lydelse: *Herr Ljunggrens motion nr 38.*

»Genom lag av den 6 juni 1912 (svensk författningssamling 1912, nr 73) erhöll § 1 i lag om förbud mot handelsidkande å söckendag utöver viss tid (svensk författningssamling 1909, nr 50) följande ändrade lydelse (tillägget med kursiv stil): »Därest inom stad, köping eller

Bihang till riksdagens protokoll 1914. 9 saml. 8 häft. (Nr 10.)

municipalsamhälle yppas behov av förbud mot att handelsbod å söcken- dag hålles till salu öppen utöver viss tid, må sådant förbud meddelas i enlighet med vad nedan sägs.

Varder dylikt förbud för viss ort meddelat, må ock förbud i enahanda ordning meddelas mot att handelsbod å sön- och helgdagar hålles till salu öppen under sådan tid, som enligt 7 kap. 3 § strafflagen ej är att hänföra till sabbatstid». Samtidigt med denna tilläggsbestämmelse stadgades, att »förbud, som i § 1 andra stycket sägs, skall avse hela tiden före klockan sex förmiddagen och efter klockan nio eftermiddagen».

Vid detta ärendes behandling inför Konungen i statsrådet den 23 februari 1912 påpekade justitieministern, vilka olägenheter, som i vissa fall uppstått därigenom, att de kommunala myndigheterna i fråga om sön- och helgdagar dittills icke ägt någon befogenhet att, såsom med avseende å söckendag kunnat ske, inskränka butikshandeln till viss tid av dagen. Före och efter den i ovannämnda § av strafflagen angivna sabbatstiden (6 f. m.—9 e. m.) kunde sålunda butik obehindrat hållas öppen å sön- och högtidsdagar, även om förbud utfärdats mot att under söckendag idka handel å motsvarande tid.

Detta hade, såsom justitieministern påvisade, på flera håll framkallat vissa olägenheter i fråga om handelsbutikers öppethållande. Så- lunda hade det förekommit i stor utsträckning, att butiker, som på grund av utfärdat förbud hållas stängda intill kl. 12 på natten mellan lördag och söndag, vid nämnda tid åter öppnas för allmänheten och därpå hållas öppna under flera timmar av natten. Vidare var det ganska vanligt, att butiker, som på vardagskvällarna måste stängas kl. 8 eller 9, på söndagsaftnarna hållas öppna mellan kl. 9—12.

Med rätta påtalades de olägenheter, som härigenom uppstått i fråga om butikspersonalens anspråk på vila från arbetet nattetid, varjämte anmärktes, att en stor del av de butiker, som hållas öppna under natten, utgöras av cigarraffärer med kvinnlig betjäning.

Justitieministern trodde, att om de kommunala myndigheterna er- hölle beslutanderätt i fråga om söndagshandeln, skulle man ej behöva befara, att de skulle underlåta att begagna nämnda rätt å alla de platser, där inskränkande bestämmelser äro av nöden.

Denna justitieministerns förmodan har emellertid visat sig icke hålla streck. På grund utav att framför allt inom huvudstaden det av justitieministern påtalade oskicket tagit större dimensioner än å någon annan plats i riket, väcktes av bland andra undertecknad inom Stock- holms stadsfullmäktige motion om »sådant tillägg till bestämmelserna angående butiksstängningen i Stockholm, att förbudet mot handelsid-

kande utöver viss tid å söckendagar måtte utsträckas även till sön- och helgdagar under sådan tid, som enligt 7 kap. 3 § strafflagen ej är att hänföra till sabbatstid, det vill säga tiden mellan 12—6 f. m. och 9—12 e. m.

(Motion nr 7 för år 1913 i stadsfullmäktiges handlingar).

Denna motion blev emellertid, ehuru med knapp majoritet, avslagen.

Visserligen var man ense om, att öppethållande mellan 12—6 f. m. var ett oskick, men då man icke ägde befogenhet att meddela förbud *enbart* för denna tid, ansåg man sig böra avvisa hela förslaget.

Hänvisande till debatten inom stadsfullmäktige (yttranden till Stockholms stadsfullmäktiges protokoll häftet 23 för 1913) ävensom till uttalanden av Stockholms speceri- och blomsterhandlareförening samt poliskommissariernas och polismästarens utlåtande (bihang nr 189 till beredningsutskottets utlåtande och memorial för år 1913) och understrykande justitieministerns uttalande till statsrådsprotokollet, att något behov att för sön- och helgdagar medgiva det undantag, varom här är fråga, näppeligen torde föreligga, anser jag mig härmed böra påkalla en lagändring i denna fråga. Det kan icke ha varit lagstiftarnas mening, att butiker, som under vardagar hållas stängda mellan kl. 12—6 f. m. samt 9—12 e. m., skola tillåtas att hålla öppet samma tider å sön- och helgdagar. För att råda bot häremot torde § 1 i lag om förbud mot handelsidkande under vissa tider av dygnet böra erhålla följande förändrade lydelse i andra stycket:

»Varder dylikt förbud för viss ort meddelat, *skall* ock förbud i enahanda ordning meddelas mot att handelsbod å sön- och helgdagar hålles till salu öppen under sådan tid, som enligt 7 kap. 3 § strafflagen ej är att hänföra till sabbatstid.»

Skulle riksdagen däremot anse skäl föreligga att låta förbud för öppethållande mellan 12—6 f. m. och 9—12 e. m. å sön- och helgdagar fortfarande bliva beroende på de kommunala myndigheternas prövning, synes det vara nödvändigt — för så vitt syftet med lagen av den 6 juni 1912 i någon mån skall vinnas — att andra stycket i § 2 av samma lag antingen aldeles utgår eller ock gives en sådan lydelse, att ovannämnda kommunala myndigheter erhålla befogenhet att meddela förbud, varom nu är fråga, även *för viss del* av sådan tid, som enligt anförda § i strafflagen ej är att hänföra till sabbatstid.

På grund av vad sålunda anförts får jag härmed vördsamt hemställa, att riksdagen ville besluta sådan ändring i »lag om förbud mot handels idkande under vissa tider av dygnet», att, därest förbud

varder meddelat i enlighet med första stycket av § 1 i nämnda lag, dylikt förbud även *skall* meddelas mot att handelsbod å sön- och helgdagar hålles till salu öppen under sådan tid, som enligt 7 kap. 3 § strafflagen ej är att hänföra till sabbatstid eller att, om detta finnes icke kunna bifallas, 2 § andra stycket av nämnda lag ändras därhän, att de kommunala myndigheterna tillerkännas befogenhet att meddela förbud, varom i 1 § andra stycket sägs, även *för viss del* av tiden före kl. 6 f. m. och efter kl. 9 e. m. å sön- och helgdagar».

Herr Palm-
stiernas
motion.

Den av herr Palmstierna väckta motionen är av följande lydelse:
»Med stöd av lagen den 5 juni 1909 om förbud mot handelsidkande å söckendagar utöver viss tid beslöto Stockholms stadsfullmäktige den 3 januari 1913 antaga och för fastställelse hos överståthållarämbetet anmäla nu gällande föreskrifter till reglerande av tiden för uppehållande av salubodar i Stockholm. Sedan stadsfullmäktiges beslut i frågan blivit av överståthållarämbetet fastställt, trädde dessa föreskrifter i kraft den 1 oktober 1910.

De av stadsfullmäktige antagna föreskrifterna hade erhållit följande lydelse:

»Inom Stockholms stads område må, med undantag som här nedan angivas, handelsbod å söckendag ej öppnas före klockan sju förmiddagen och ej stängas senare än klockan åtta eftermiddagen.

Å aftonen före sön- och helgdag ävensom två veckor närmast före julaftonen må handelsbod hållas öppen till klockan nio eftermiddagen.

Bod, där handel idkas allenast med livsförnödenheter, må öppnas klockan sex förmiddagen. Bod, där huvudsakligen tobak eller vad därav är förfärdigat eller tidningar hållas till salu, må hållas öppen till klockan nio eftermiddagen samt å aftonen före sön- och helgdag ävensom under två veckor närmast före julaftonen till klockan tio eftermiddagen.»

Enligt lag den 6 juni 1912, som trädde i kraft den 1 närmast följande juli, infördes det tillägg i § 1 av förstnämnda lag den 5 juni 1909, att, därest förbud, varom denna lag stadgade, bleve meddelat för viss ort, förbud i enahanda ordning finge meddelas mot att handelsbod å sön- och helgdagar hålles till salu öppen under sådan tid, som enligt § 7 kap. 3 i strafflagen ej är att hänföra till sabbatstid.

Enligt samma lag den 6 juni 1912 infördes därjämte i § 2 av lagen den 5 juni 1909 den bestämmelsen, att förbud mot handelsbods öppnehållande å viss tid å sön- och helgdagar skulle avse hela tiden före klockan 6 f. m. och efter kl. 9 e. m.

Nu föreslogs uti en vid stadsfullmäktiges sammanträde den 17

mars 1913 väckt motion på anförda grunder, att stadsfullmäktige ville besluta sådant tillägg till bestämmelserna angående butikstängningen i Stockholm, att förbudet mot handels idkande utöver viss tid å söckendag må utsträckas även till sön- och helgdagar under sådan tid som enligt 7 kap. § 3 strafflagen ej är att hänföra till sabbatsstid. Avsikten härmed var förnämligast att få ett slut på det förekommande oskicket att tobaksbutik öppnas efter kl. 12 på natten till söndag. Nu visade det sig emellertid vid ärendets behandling, att det icke var enligt gällande lag möjligt att besluta ensamt om butikstängning mellan kl. 12 e. m. och 6 f. m. natten till sön- eller helgdag utan samtidigt måste beslut fattas om att butikerna på sistnämnda dagar skola hållas stängda mellan kl. 9 e. m.—12 e. m. Vad sistnämnda stadganden angår väckte det på sina håll betänkligheter och det framhölls uti beredningsutskottets utlåtande i ärendet att »det kunde vidare ifrågasättas, om ej, särskilt ur allmänhetens synpunkt, lämplighetsskäl tala för att jämväl vissa matvarubutiker» — således icke endast tobakshandlars — »under denna tid kunna hållas öppna». I varje fall var det ett av de avgörande skälen för stadsfullmäktiges beslut att icke biträda motionen att denna skulle ha medfört stängning av butikerna även mellan *hela* tiden kl. 9 e. m.—12 e. m. på sön- och helgdag. Några timmars öppethållande då fann mången vara skäligt.

Tydligen föreligger här en lucka i lagen, vilken medför så oanade konsekvenser att när en stadsfullmäktigekår vill hindra det kringgående av lagen butikernas öppnande efter kl. 12 e. m. får anses innebära, så måste den stänga butikerna även å tid, då den önskar ha dem öppna. Detta bör hindras och ett stadgande i lagen tillkomma, som ger vederbörande större frihet i detta avseende. Nu har lagen emellertid ändrats så nyligen som år 1912, utan att ändringen kan sägas ha varit fullt lycklig, varför det knappast är skäl uti att riksdagen utan förberedande behandling av ärendet går att för sin del besluta om ny ändring av lagen. Det synes vara lämpligare att i skrivelse till Kungl. Maj:t framhålla berörda olägenhet och anhålla om förslag till dess avhjälpande. Ett allsidigt övervägande av saken främjas bäst därigenom.

På grund av det anförda hemställes alltså: att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om en utredning angående ändring av lagen den 5 juni 1909 om förbud mot handels idkande å söckendag utöver viss tid i det syfte att möjlighet beredes att besluta om butiks stängande mellan kl. 12 e. m. och 6 f. m. natten till sön- och helgdag utan att beslutet samtidigt måste innebära butiks

stängande även under hela tiden kl. 9 e. m.—12 e. m. å sön- och helgdag.»

*Herr Ljung-
grens motion
nr 39.*

Herr Ljunggrens motion nr 39 är af följande lydelse:

»I 7 kap. 3 § strafflagen stadgas följande: »Idkar någon å sön- eller högtidsdagar emellan kl. 6 om morgonen och kl. 9 om aftonen hantverk eller annat arbete, som uppskov tåla kan, straffas med böter, högst tjugo riksdaler, utan det sker till egen eller annan nödtorft.»

Lag samma vare, om kramlåda eller annan dylik bod å sådan sabbatstid till salu öppnas.

Genom prejudikat har emellertid blomsterhandel, handel i frukt-bod och handel med matvaror undantagits från dessa bestämmelser, varigenom speceri-, kött-, matvaru-, mjölk- och brödaaffärer ävensom frukt- och blomsteraffärer äga rättighet att hålla till försäljning öppet alla sön- och helgdagar året om med undantag för gudstjänsttiden kl. 11 f. m.—1 e. m. samt kl. 6—7 e. m.

Det torde vara uppenbart för alla, att ett sådant tillstånd skall innebära stora olägenheter icke blott för innehavarna av dylik handel, utan jämväl för dess personal, som där är anställd.

I en skrivelse till Kungl. Maj:t av den 19/10 1910 har också Stockholms matvaruhandlareförening betecknat detta sakernas tillstånd såsom olidligt.

»Tusentals handlare samt flera tusen biträden måste arbeta alla dagar på året och veta ej av någon vilodag.»

»Enligt byggnadsstadgan för huvudstaden byggas i allmänhet matvarubutikerna ett eller flera trappsteg under plans nivå, den s. k. suterrängvåningen.

Dessa lokaler, där väggar och golv äro av cement, äro kända för stor fuktighet. Därtill kommer, att eldning i matvaruaffärer i allmänhet ej förekommer, av den orsaken att färska matvaror ej lämpligen kunna förvaras i eldad lokal. Att det under sådana mindre goda förhållanden är för matvaruhandlare och deras biträden av stor vikt att åtminstone under sön- och helgdagar få så mycket som möjligt vistas ute i friska luften, är tydligt. Även med avseende fäst härvid, vore en reglering av söndagshandeln särdeles lämplig.»

»Att allmänheten å sön- och helgdagar behöver göra inköp av matvaror, vilja vi gärna medgiva, men ett öppethållande av 4 timmar anse vi fullt tillräckligt. Allt tal om bageri- samt bröd- och mjölkaffärer måste hållas öppna hela söndagen, därför att allmänheten skall kunna

köpa färskt bröd, mjölk och grädde under hela dagens lopp, kunna vi ej betrakta annat än som ett uttryck av bristande insikt om vilodagens betydelse.»

Den 29 mars 1910 anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t måtte verkställa undersökning, i vad mån inom vårt land behöfelig söndagsvila utan berättigad anledning åsidosättes, särskilt inom industri, handel och andra närliggande arbetsområden, ävensom, därest utredningen skulle därtill giva anledning, för riksdagen framlägga erforderligt lagförslag i ämnet.

Emellertid ha nu snart fyra år gått till ända utan att den sålunda begärda utredningen blivit verkställd och ännu mindre något förslag framlagts.

Det ligger också i sakens natur, att en så vittomfattande utredning skall kräva avsevärd tid, och det torde få antagas för givet, att det ännu kommer att dröja rätt länge, innan den kan leda till några lagstiftningsåtgärder.

Däremot torde dylika åtgärder på ett till butikshandeln begränsat område kunna utan vidare företagas. Missförhållandena äro här så stora, vad ovannämnda handelsbutiker beträffar, att ett snabbt ingripande är av nöden.

Matvaruhandlarne anhöllo också i den här ovan delvis refererade skrivelser, att Kungl. Maj:t, oberoende av den mera vittomfattande utredningen, måtte framlägga proposition i ämnet redan vid 1911 års riksdag, en anhållan, som dock icke hittills lett till någon påföljd.

Ävenledes har jag mig bekant, att jämväl frukt- och blomsterhandlarne anse ett ordnande av söndagsstängningen vara en trängande angelägenhet. I sin förut nämnda skrivelse hade, såsom synes, matvaruhandlarne velat begränsa öppethållandet till kl. 10 f. m.

Det torde emellertid vara lämpligt att här lämna en något bredare marignal till förmån för konsumenternas intresse. Om däremot tiden för butikernas öppethållande begränsas till tiden 6—11 f. m., torde alla rimliga och lojala intressen vara väl tillgodosedda. Det bör då vara möjligt för alla att under denna tid förse sig med behovet av förnödenheter för dagen och butikernas innehavare och biträden erhålla söndagseftermiddagen obeskuren för vila och rekreation.

På grund av vad sålunda anförts får jag härmed värdsamt hemställa, att riksdagen ville för sin del besluta — såsom ändring av eller tillägg till 7 kap. 3 § strafflagen eller ock såsom särskild författning — lagbestämmelser av innehåll, att tiden för öppethållande å sön-

och högtidsdagar av matvaru-, frukt- och blomsterbutiker må erhålla lämplig begränsning, exempelvis till kl. 6—11 f. m.»

Under ärendets behandling har utskottet mottagit skrivelser i ämnet från Stockholms matvaruhandlareförening, Stockholms specerihandlareförening, Stockholms blomsterhandlareförening, Sveriges minuthandlares riksförbund samt Stockholms med förstäder minuthandlareförbund.

*Utskottets
yttrande.*

På sätt motionärerna angivit, gäller i fråga om butikshandeln i allmänhet å sön- och helgdagar under sabbatstid, eller tiden mellan klockan 6 om morgonen och 9 om aftonen, stadgandet i 7 kap. 3 § strafflagen, vilket lagrum dock ansetts icke äga tillämpning i fråga om handel med livsmedel och en del andra nödvändighetsvaror, samt beträffande övriga tider lagen den 5 juni 1909 om förbud mot handels idkande under vissa tider av dygnet enligt den lydelse denna lag erhållit genom lagen den 6 juni 1912.

Förevarande motioner avse dels åstadkommande av lagbestämmelser i syfte att på lämpligt sätt inskränka den handel, som sålunda under gällande lagstiftning är tillåten å sabbatstid, och dels ändring av bestämmelserna i lagen den 6 juni 1912 i syfte att denna lag måtte kunna erhålla större verkningskraft i fråga om inskränkning av butikshandeln å sön- och helgdagar.

Av de framställningar, som i motionerna lämnas, finner utskottet för sin del ådagalagt, att lagstiftningen rörande butikshandeln å sön- och helgdagar är i behov av omarbetning och komplettering uti de i motionerna angivna hänseenden. Denna uppfattning vinner ock stöd av uttalanden i ovannämnda under ärendets behandling till utskottet inkomna skrivelser till förmån för motionärernas yrkanden. En förändring av hithörande lagbestämmelser i angiven riktning synes utskottet innebära allenast ett fullföljande av ifrågavarande lagstiftnings allmänna syfte och ej heller vara av beskaffenhet att behöva föranleda praktiska olägenheter. Dock torde densamma icke böra verkställas genom omedelbar lagstiftningsåtgärd utan först efter närmare utredning. Å andra sidan har frågan för de kretsar, som därav närmast beröras, den betydelse att dess avgörande icke bör undanskjutas längre än nödigt är. Utskottet har därför ansett sig böra uttala önskvärheten av att frågan redan till nästföl-

jande år genom förslag från Kungl. Maj:t till riksdagen måtte kunna beredas slutlig lösning.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen, i anledning av förevarande motioner, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning, i vad mån butikshandeln å sön- och helgdagar lämpligen må kunna underkastas begränsning utöver den, som för närvarande gäller eller kan bestämmas, samt för nästkommande års riksdag framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 24 februari 1914.

På lagutskottets vägnar:

JAKOB PETTERSSON.

Särskilt yttrande

av herr *Lindhagen*, som anført:

»Åren 1910 och 1911 har andra kammaren i anledning av väckta motioner beslutit för sin del hos Kungl. Maj:t anhålla om undersökning och lagförslag, varigenom i den mån sådant lämpligen kan ske försäljning av tobaksvaror å kaféer, restauranger med flera dylika ställen må förbjudas å tid, då dylik handel i bod är förbjuden. Enahanda önskemål uttalades redan i motiven till 1909 års proposition med förslag till lag om butikstängningstid. I anledning av interpellation i ämnet vid 1913 års riksdag förklarade civilministern sig vilja upptaga detsamma till närmare utredning.

Detta de små cigarrhandlarnes bekymmer bör beaktas även uti förevarande ärende. Nu få de ej hålla sina bodar öppna under sön- och helgdagar annat än mellan kl. 9—12 e. m., under det att deras ovannämnda konkurrenser få sälja tobaksvaror hela dagen utom under gudstjänsttider. Båda frågorna måste därför enligt min uppfattning övervägas i ett sammanhang, så att man ej ytterligare inskränker de små cigarrhandlarnes försäljningsrätt ovannämnda kvällar men fortfarande bibehåller konkurrenternas försäljningsrätt obeskuren.»

Bihang till riksdagens protokoll 1914. 9 saml. 8 häft. (Nr 10.)